Sygn. akt ***II C 44/13***

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2013 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek (...) w R. Wydział II Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Mariola Czech

Protokolant: st. sekr. sądowy Zofia Pławczyk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 2 października 2013r. w R.

sprawy z powództwa ***(...) Spółki Akcyjnej w Ł.***

przeciwko ***Wojewódzkiemu Szpitalowi (...)***

w J.

o zapłatę

1) zasądza od pozwanego Wojewódzkiego Szpitala (...) w J. na rzecz powoda (...) Spółki Akcyjnej w Ł. kwotę 123 569,72 zł (sto dwadzieścia trzy tysiące pięćset sześćdziesiąt dziewięć złotych siedemdziesiąt dwa grosze), z ustawowymi odsetkami od dnia 8 października 2012 r. i koszty procesu w kwocie 9 796 zł (dziewięć tysięcy siedemset dziewięćdziesiąt sześć złotych).

Sędzia:

Sygn. akt II C 44/13

UZASADNIENIE

Powódka (...) Spółka Akcyjna w Ł. wniosła o zasądzenie od pozwanego Wojewódzkiego Szpitala (...) w J. kwoty 123.569,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu. W uzasadnieniu wskazała, że dochodzi roszczeń wynikających z następujących umów: umowy z dnia 25.07.2011 r. o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń zawartej pomiędzy powódką a (...) S.A. w L. oraz umowy z dnia 22 lutego 2011 r. o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń zawartej z (...) S.A. w W.. W oparciu o powyższe umowy poręczyła istniejące i niewymagalne, jak również przyszłe zobowiązania pozwanego wobec wyżej wymienionych spółek. Pozwany nie realizował swoich zobowiązań wobec wskazanych firm dlatego też powódka za pozwanego spłaciła należności wynikające z faktur, jednocześnie wstąpiła w tym zakresie w prawa zaspokojonego wierzyciela do wysokości dokonanej zapłaty.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym Sąd Okręgowy w Łodzi nakazał pozwanemu aby zapłacił powódce kwotę 123.569,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz koszty procesu.

Pozwany złożył sprzeciw od powyższego nakazu, wnosząc o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu podniósł, że w powyższych umowach zastrzegł zakaz przenoszenia wierzytelności na osoby trzecie bez jego zgody. Niedopuszczalne zatem było podejmowanie przez Spółki (...) oraz U. czynności, zmierzających do zmiany wierzyciela bez zgody pozwanego. Nadto pozwany wskazał, że ze stanowiska Ministerstwa Zdrowia wynika, iż w pewnych sytuacjach umowy

poręczenia mogą być uznawane za czynności mające na celu zmianę wierzyciela, jeżeli będą miały charakter czynności prawnej pozornej, bądź będą miały na celu obejście ustawy, co w ocenie pozwanego nastąpiło. Pozwany podnosi, że zawierane przez powódkę umowy poręczenia ze Spółkami (...) oraz U. są nieważne, ponieważ świadomie obchodzono zakaz cesji długów, a poręczenia były tylko pozorne.

Powódka w odpowiedzi na zarzuty wskazała, że w żaden sposób nie dochodziło do pozornych czynności mających na celu zmianę wierzyciela. Powódka dokonywała bowiem zapłaty za poręczone zobowiązanie pozwanego dopiero po zaistnieniu przesłanek, które były niezależne od niej. Były to niewykonanie zobowiązania przez dłużnika, a także wezwanie wierzyciela powódki do wykonania zobowiązania wynikającego z umowy poręczenia. Powódka wskazała również na odmienny od umowy cesji wierzytelności cel i charakter umowy poręczenia, brak przepisów umożliwiających skuteczne wyłączenie możliwości zawierania umów poręczenia wobec osób trzecich oraz podniosła, iż adresatem art. 53 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej i jego odpowiednika w postaci art. 54 ustawy o działalności leczniczej są kierownicy SP ZOZ-ów.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany w dniu 06.07.2010 r. zawarł umowę z (...) S.A. o dostawie implantów i materiałów neurochirurgicznych, następnie w dniu 07.07.2011 r. zawarł umowę z (...) S.A. o świadczenie usług prania i transportu bielizny.

W umowach tych strony postanowiły, że wykonawca nie może bez zgody zamawiającego przenosić wierzytelności wynikających z przedmiotowych umów na osoby trzecie, ani rozporządzać nimi w jakiejkolwiek prawem przewidzianej formie. W szczególności ustalono, że wierzytelność nie może być przedmiotem zabezpieczenia zobowiązań wykonawcy (np. z tytułu umowy kredytu, pożyczki). Wykonawca nie mógł także dokonywać innych czynności w celu przystąpienia osoby trzeciej do zobowiązań zamawiającego. Nadto strony obok zastrzeżenia umownego obejmującego zakaz dokonania przeniesienia przez wierzyciela wierzytelności na osobę trzecią postanowiły, że zakazem obejmują wszelkie czynności prawne, których celem jest ustanowienie odpowiedzialności osobistej albo odpowiedzialności pewnymi przedmiotami majątkowymi przez osobę trzecią (takich jak np. poręczenie) skutkującym na wypadek spłaty wierzyciela nabyciem spłaconej wierzytelności do wysokości dokonanej zapłaty.

dowód: umowa z dnia 06.07.2010 r. k. 111, umowa z dnia 07.07.2011 r. k. 106

W dniu 22.02.2011 r. Spółka (...), a w dniu 25.07.2011 r. Spółka (...) zawarły z powódką umowy o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń. Na mocy przedmiotowych umów powódka poręczyła istniejące i niewymagalne, jak również przyszłe zobowiązania pozwanego. Z uwagi na fakt, iż pozwany nie zrealizował zobowiązań wobec (...) S.A. i (...) S.A. powódka w wykonaniu swojego zobowiązania, wynikającego z umów poręczeń, spłaciła za pozwanego Spółce (...) kwotę 3463,87 zł, natomiast Spółce (...) kwotę 112.732,85 zł. W tym samym dniu powódka zawiadomiła pozwanego o dokonanej zapłacie, wzywając go do uiszczenia zaległości.

dowód: umowa o współpracy z dnia 25.07.2011 r. wraz z załącznikami k. 26-38, umowa o współpracy z dnia 22.02.2011 wraz z załącznikami k. 51 – 72.

Pozwany zwrócił się do Urzędu Marszałkowskiego Województwa (...) z prośbą o wyrażenie zgody na zmianę wierzyciela na powódkę. W odpowiedzi na powyższe urząd przekazał stanowisko Ministerstwa Zdrowia zawarte w piśmie z dnia 23 kwietnia 2012 r., z którego wynika, iż w pewnych sytuacjach umowy poręczenia mogą być uznawane za czynności mające na celu zmianę wierzyciela, jeżeli będą miały charakter czynności prawnej pozornej, bądź będą miały na celu obejście ustawy.

dowód: odpowiedź Urzędu Marszałkowskiego Województwa (...) wraz z stanowiskiem Ministerstwa Zdrowia k. 115 – 117v.

Sąd zważył co następuje:

W niniejszej sprawie bezspornym było, że powódka spłaciła zobowiązania pozwanego względem jego wierzycieli, w wysokości kwoty objętej pozwem. Ponadto żadna ze stron nie kwestionowała wysokości tego zobowiązania, ani faktu uregulowani żądanej kwoty przez powoda.

Spór natomiast dotyczył ustalenia, czy umowy poręczeń, zawarte pomiędzy powódką a Spółkami (...) są ważne. Pozwany podnosił bowiem, że umowy te zawarto wbrew zastrzeżeniom wynikającym z umów, a tym samym wbrew artykułowi art. 53 ust 6 i 7 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej oraz jej odpowiednikowi art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej, dodatkowo pozwany podniósł zarzut pozorności czynności prawnych, bowiem umowy poręczeń zawierane były świadomie w celu obchodzenia zakazu cesji długów, który zawarty był w umowach łączących pozwanego z firmami (...).

Artykuł 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej mówi, że umowy zbycia, dzierżawy, najmu, użytkowania oraz użyczenia aktywów trwałych samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, zawarte z naruszeniem ust. 2-5 lub sprzeczne z wymaganiami określonymi w art. 1 ust. 4 i 5, są nieważne z mocy prawa. Z kolei art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej przewiduje, że „czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej może nastąpić po wyrażeniu zgody przez podmiot tworzący. Podmiot tworzący wydaje zgodę albo odmawia jej wydania, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia ciągłości udzielania świadczeń zdrowotnych oraz w oparciu o analizę sytuacji finansowej i wynik finansowy samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej za rok poprzedni. Zgodę wydaje się po zasięgnięciu opinii kierownika samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej."

Powyższa regulacja wprowadza wymóg uzyskania zgody podmiotu, który utworzył zakład opieki zdrowotnej dla zmiany wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. Brak dochowania tego wymogu powoduje nieważność danej czynności. Przepisy ten nie definiują jednak pojęcia czynności prawnej, która ma na celu zmianę wierzyciela.

Zdaniem Sądu zamiar zmiany wierzyciela ma wynikać wprost z dokonanej bezpośrednio w tym celu czynności prawnej. Kodeks cywilny przewiduje dwie instytucje prowadzące do zmiany wierzyciela. Może to nastąpić albo w drodze przelewu wierzytelności (art. 509 kc), albo w drodze wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela (art. 518 kc).

Różnice polegają na tym, że wstąpienie w prawa dotychczasowego wierzyciela następuje tylko do wysokości w jakiej nastąpiła spłata wierzytelności, w przypadku spłaty tylko części wierzytelności, wierzyciel może wykonywać swe prawa co do pozostałej reszty z pierwszeństwem przed osobą wstępującą w jego miejsce (art. 518 § 3 k.c.). W świetle unormowań kodeksu cywilnego można zatem stwierdzić, że celem instytucji podstawienia ustawowego osoby trzeciej w miejsce wierzyciela jest nie tyle samo przeniesienie wierzytelności, ile utrwalenie praw osoby trzeciej względem dłużnika wobec wykonania za niego świadczenia, które na nim ciąży. Stąd podstawienia ustawowego osoby trzeciej w miejsce wierzyciela nie należy traktować jako objętej regulacją art. 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej i art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej. Niewątpliwie natomiast taki charakter ma czynność prawna przelewu wierzytelności regulowana treścią art. 509 § 1 k.c. i nast.

Co do samych instytucji przelewu wierzytelności i poręczenia, uznać należy, że są to różne instytucje prawa cywilnego, wyodrębnienie w regulacji kodeksu cywilnego i możliwe do realizacji niezależnie od siebie. Instytucje te są zróżnicowane pod kątem konstrukcji prawnej, charakteru, celu i skutków prawnych. Poręczenie jest umową, w której poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela do wykonania zobowiązania na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał. (art. 876 kc). Jest to umowa dwustronna między wierzycielem a poręczycielem, dla której skuteczności bez znaczenia pozostaje świadomość i wola dłużnika. Jej celem jest zabezpieczenie spłaty wierzyciela ze stosunku podstawowego, a ściśle zobowiązania objętego treścią stosunku umownego wierzyciela z dłużnikiem, pełni ona bowiem funkcję wzmocnienia szans wierzyciela na zaspokojenie jego wierzytelności, nie zaś przejęcie wierzytelności. W przypadku umowy poręczenia nie dochodzi do przeniesienia wierzytelności na skutek czynności prawnej wierzyciela, tak jak ma to miejsce w przypadku regulacji art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej, lecz

nabycie wierzytelności następuje z mocy samego prawa przez osobę trzecią (poręczyciela), która spłaca wierzyciela. Przy czym obowiązek zapłaty powstaje dopiero po zaistnieniu przesłanek, które były niezależne od osoby trzeciej, tzn. niewykonanie zobowiązania przez dłużnika, a także wezwanie wierzyciela do wykonania zobowiązania wynikającego z umowy poręczenia. Natomiast samo wystąpienie skutku jakim jest obowiązek zapłaty przez poręczyciela na etapie zawarcia umowy poręczenia jest zdarzeniem przyszłym i niepewnym, zależnym od biernego zachowania dłużnika, nie regulującego wymagalnego zobowiązania, gdyż dopiero wtedy aktualizuje się po stronie poręczyciela obowiązek zapłaty poręczonego zobowiązania. W przypadku umowy poręczenia nie można zatem mówić, że jest to umowa zawarta w celu zmiany wierzyciela – przeniesienia wierzytelności – gdy zgodnie z treścią omawianego przepisu akcentującego cel danej czynności zamiar zmiany wierzyciela musi bezpośrednio zmierzać do takiej czynności. Z kolei w przypadku czynności prawnej jaką jest umowa poręczenia, strony w trakcie jej zawierania nie mogą w żaden sposób ocenić, czy zmiana wierzyciela – tu w postaci podstawienia (z mocy art. 518 § 1 kc) – wystąpi. Wobec powyższych rozważań należy stwierdzić, że instytucje przelewu wierzytelności i poręczenia, spełniają inne funkcje, oparte są na odrębnych konstrukcjach prawnych, a ich utożsamianie nie znajduje uzasadnienia.

Zarzut pozwanego, że umowy poręczenia są nieważne, bowiem stoją one w sprzeczności z art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej, nie znajduje zatem uznania Sądu. Przepis ten obejmuje wyłącznie czynności prawne, mające na celu zmianę wierzyciela, co oznacza, że cel zmiany jest „okolicznością" prawnie relewantną, nie zaś skutek czynności jako efekt nie pozostający często w bezpośrednim związku z celem, gdyż w grę może wchodzić skutek niezamierzony w ogóle przez strony danej czynności prawnej. Celem czynności prawnej mającej na celu zmianę wierzyciela jest przeniesienie dotychczas przysługującego prawa uprawnionemu na inny podmiot, jako bezpośredni skutek zamierzonej woli podmiotu zbywającego prawo (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2005 r., I CK 251/05, LEX nr 391795). W związku z powyższym Sąd uznał, że nie ma podstaw do obejmowania umowy poręczenia pojęciem czynności prawnej, mającej na celu zmianę wierzyciela.

Na uwzględnienie nie zasługuje również zarzut pozwanego, że umowy poręczenia zawierane przez powódkę ze Spółkami (...) oraz U. są nieważne, bowiem były zawierane dla pozoru w celu cesji długów. Warunkiem przesądzającym pozorność jest wykazanie, że pozorne oświadczenie zostało złożone drugiej stronie, za jej zgodą, dla pozoru. Tymczasem pozwany w żaden sposób nie wykazał, że umowa poręczenia była pozorną czynnością prawną, nie przedstawił też w tym celu żadnych dowodów. Wskazać tu należy, że istotą poręczenia jest zabezpieczenie interesów wierzyciela, a nie dłużnika, zatem możliwość udzielenia poręczenia nie jest uzależniona od istnienia stosunku prawnego między dłużnikiem, a poręczycielem, nie wymaga zgody dłużnika, stąd okoliczność ta nie przekłada się na kwalifikację umowy jako pozornej. Ponadto obie strony umowy poręczenia mają świadomość, że poręczyciel wejdzie w prawa wierzyciela w przypadku niespełnienia świadczenia przez dłużnika i jego spłaty przez poręczyciela, co jasno wynikało z umów zwieranych przez powódkę z firmami (...). Jednocześnie w świetle materiału sprawy nie można uznać, aby dokonywane w ramach realizacji umów czynności faktyczne odbiegały od treści umowy poręczenia, wskazując na jej pozorność. Powódka dokonywała zapłaty za poręczone zobowiązania dopiero po niewykonaniu zobowiązania przez dłużnika i po wezwaniu jej przez wierzyciela do wykonania zobowiązania wynikającego z umowy poręczenia. Świadczą o tym zestawienia faktur poręczonych, informacja o spłacie zobowiązań, potwierdzenie przelewu spłaty zobowiązań. W prawa zaspokojonego wierzyciela, powódka wchodziła dopiero po jego zaspokojeniu z mocy art. 518 kc, a nie z mocy samej czynności prawnej. Podkreślenia tutaj wymaga, że pozorność czynności prawnej jest przede wszystkim okolicznością faktyczną, ustaloną na chwilę składania oświadczeń woli, gdy stan świadomości, w postaci zamiaru wywołania skutków prawnych, jako konstytutywna cecha, z którą wiąże się każde oświadczenie woli musi być stanem wykazanym, realnym, a nie tylko możliwym (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2011 r., II UK 20/11, LEX nr 885004). Również odwoływanie się pozwanego do charakteru działalności prowadzonej przez powódkę, czy odpłatności poręczenia nie uzasadnia pozorności zawartych umów poręczenia. Jak stwierdził Sąd Apelacyjny w Katowicach w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 października 2009 r., V ACa 339/09, konstrukcja prawna poręczenia nie wyłącza stronom takiego stosunku prawnego możliwości umówienia się w granicach swobody kontraktowej, że poręczenie będzie udzielone za określonym wynagrodzeniem dla poręczyciela od wierzyciela z głównego stosunku zobowiązaniowego. Uzgodnienie zatem takiego wynagrodzenia w umowach poręczenia nie uzasadnia nadawania im innego charakteru, przypisywania cech pozorności.

Uznania Sądu nie znalazł również zarzut pozwanego co do poczynionych w umowach z kontrahentami zastrzeżeń, polegających na wymogu uzyskania przez nich zgody na wszelkie czynności skutkujące zmianą wierzyciela. W ocenie Sądu zastrzeżenia te nie przekładają się na ważność zawartych umów poręczenia, gdy ustawodawca dla bytu umowy poręczenia (w odróżnieniu od umowy cesji wierzytelności) w przepisach art. 876 kc i nast. nie wprowadza takiego ograniczenia w postaci zastrzeżenia umownego z umowy dłużnika z wierzycielem ze skutkiem dla osób trzecich. Stosunek poręczenia dla swej skuteczności nie wymaga zgody dłużnika na jego zawarcie. Jak podkreśla się w doktrynie i judykaturze nie musi on w ogóle wiedzieć o zawarciu tej umowy, a nawet może być ona zawarta wbrew jego woli.

Skoro żądanie pozwu nie było kwestionowane co do zasady i wysokości, a także bezspornym było że powód zaspokoił pierwotnych wierzycieli pozwanego, w tej sytuacji Sąd na podstawie art. 518 § 1 pkt 1) kc zasądził od pozwanego na rzez powoda dochodzona kwotę w całości.

Sąd orzekając o kosztach miał na uwadze art. 98 kpc zgodnie, z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Skoro zatem żądanie powoda zostało uwzględnione w całości, Sąd zobowiązał pozwanego do poniesienia kosztów procesu zasądzając na podstawie art. 98 kpc na rzecz powoda kwotę 9.796 zł, w tym koszty zastępstwa procesowego w wysokości 3.617 zł. Ustalając wysokość kosztów zastępstwa procesowego Sąd kierował się przepisami art. 29 ust. 1 ustawy o adwokaturze w związku z § 6 pkt 6) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.